

Давор Јанкулоски

Истражувачки центар за ареална лингвистика „Божидар Видоески“
Македонска академија на науките и уметностите
jankuloski@manu.edu.mk

УЛОГАТА НА АКАДЕМИК БОЖИДАР ВИДОЕСКИ ЗА НАУЧНИОТ ИНТЕРЕС НА СТРАНСКАТЕ МАКЕДОНИСТИ

Почетоците на научната работа на Божидар Видоески (1920–1998), меѓу другото, се поврзуваат со подготовката и објавувањето на *Прилогот кон библиографијата на македонскиот јазик*.¹ Ова издание содржи податоци за скоро илјада библиографски единици, кои се однесуваат на јазични студии, статии, расправи, други материјали со јазичен коментар, јазични белешки, речници и речнички прилози, како и разни записи од постаро време што имаат извесна важност за историјата на македонскиот јазик. Опфатено е сè што, според знаењето на авторот, било објавено за македонскиот јазик во периодот од дваесеттите години на XIX век, а заклучно со 1952 година (Тополињска и Марковиќ 2019: 23). Прилогот претставува толковна библиографија на публикации, затоа што покрај основните библиографски податоци се дадени и кратки резимеа на одделните студии од страна на приредувачот. Во врска со важноста на овој труд, Тополињска (2021: 13) ќе забележи дека изненадувачки е што во (дотогаш) познатите биографии на Видоески, не се споменува фактот дека оваа книга е објавена уште во 1953 година, т. е. пред неговото докторирање, и тоа како прва позиција во серијата посебни изданија на Институтот за македонски јазик. Всушност, Видоески прво извршил комплетен увид во претходните, преткодификациските разгледувања и проучувања на македонската јазична проблематика, што претставувало солидна основа за непречен, но и за интензивен развој на македонистиката. Од друга страна, тој јасно ги согледува интересите на современата светска

¹ Библиографијата на Видоески, во периодот од 1950 до 1953 година, т. е. до излегувањето на ова издание, брои 13 труда. Меѓу нив е и неговата значајна дијалектолошка студија за говорот на Порече, објавена како прва книга од серијата „Дипломски работи“ на Катедрата за јужнословенски јазици при Филозофскиот факултет во Скопје (*Поречкиот говор*, 1950. 84 стр., Дипломски работи, кн. 1).

лингвистика и, веќе поткрепен со широки лингвистички познавања, продолжува да го следи научниот интерес за македонскиот јазик, како на домашните, така и на странските лингвисти, и да воспоставува цврсти врски со огромен број славистички центри во светот.

Македонистичката проблематика за низа странски лингвисти станува интересна за изработка на значителен број трудови, особено докторски дисертации. Според Пандев (2013: 7–8), осмислувањето на странските проучувања на македонската јазична проблематика во минатото преку издвојување на нивната македонистичка парадигма е заслуга првенствено на професорот Видоески. На овие заслуги се задржува и Пеев (1998: 28), кој, зборувајќи за Видоески како наставник и педагог, ја потенцира неговата улога за настанувањето на голем број монографии и дисертации од целокупната македонска територија, особено од говорите во егејскиот дел коишто најсилно се изложени на асимилација и исчезнување.²

Упатеноста на Видоески во тогаш актуелните светски лингвистички трендови ќе му овозможи да оформи широк и објективен пристап кон проследувањето на странската македонистика, како и на македонистичката лингвистика воопшто. Македонскиот јазичен материјал во втората половина на XX век, ќе стане предизвик за обработка на приврзаниците на современите лингвистички теории.

Освен активен проследувач, Видоески станува и посветен забележувач на интересот на странските научници за македонскиот јазик. Повеќе од десетина негови прилози, во форма на статии, предавања и сл., ѝ се посветени на работата на странските слависти кои се занимавале со македонскиот јазик. Сите овие текстови, пишувани и објавувани од периодот на втората половина на 60-тите до последните години на XX век, се собрани и постхумно објавени во изданието *Прилози за развојот на македонистичката лингвистика*, МАНУ, 2013 г. Извесен интерес за развојот на странската македонистика покажале низа македонски лингвисти – Каранфиловски (2009), Пандев (2010), Јачева-Улчар (2017) и други. Тука, не може да не ги споменеме *Лексиконои на странски македонисти* од И. Доровски и Е. Црвенковска (2008), во кој со енциклопедиски податоци се застапени голем број странски македонисти, монографијата *Величината на странскиот слависти-македонисти* од публицистот И. Глигоровски (2013), како и збирката интервјуа *Македонистичката во странската славистика* од В. Стојчевска-Антиќ (2014).

² Покрај гореспомнатите, за научните придонеси на Б. Видоески пишувале уште низа домашни, но и странски слависти: Иванова (2005), Митков (2005), Лаброска (2019), Петровиќ (Петровиќ 2005), Реметиќ (Реметиќ 1999; 2019), Жиго (Žigo 2019).

Како што може да се види, за развојот на македонистиката надвор од границите на македонската држава досега значително се пишува-ло, а најмногу внимание им е посветено на контактите со јазичните центри во словенските држави (особено полските и руските), како и со поголемите светски славистички центри (контактите со северно-американските научници³ итн.), т. е. со оние „живи“ врски коишто траат до ден-денес. Токму затоа, во продолжение на овој текст, ќе се задржиме исклучиво на оние кружоци и имиња кои ретко или, пак, воопшто не се споменуваат во прегледаните извори, а во кои благодарение на Видоески, пред сè, македонистичката јазична проблематика наишла на плодна почва.

Во 1964 г. на Слободниот универзитет во Берлин е одбранета докторската дисертација *Der Dialekt von Titov-Veles* од страна на Норберт Рајтер (Reiter 1964). Каранфиловски (2009, 293) за овој труд ќе забележи дека претставува мошне солидна дијалектолошка студија за еден од македонските централни говори, а Пеев (1998: 28–29) го споменува контактот на берлинскиот докторанд, подоцна професор⁴, со Видоески, кој ја имал клучната улога за изборот на оваа тема за докторска дисертација.

Од прегледаната кореспонденција на Видоески, успеавме да најдеме едно писмо од Н. Рајтер до него од подоцнежниот период, што сведочи за непреченото одржување контакти со странските колеги, како и за големата почит кон него во странските лингвистички кругови. Во писмото, Рајтер, го информира професорот Видоески дека ја добил позиција на главен уредник на научното списание *Zeitschrift für Balkanologie* и го поканува да даде свој прилог. Доказ повеќе за интересот на германските лингвисти за македонскиот јазик ни дава писмото од проф. Ханс Роте (од Универзитетот во Бон), адресирано на 18.1.1973 г., во кое германскиот славист го известува Видоески дека негов студент сака да ја направи докторската дисертација за некој македонски дијалект при што бара совет.⁵

³ Види повеќе кај Фридман (Friedman 1998) и Крамер (2019).

⁴ Во почетокот на 1970 г., под раководство на Рајтер, одбранета е уште една дијалектолошка дисертација на Универзитетот во Берлин. Се работи за дисертацијата на Уве Бах за македонската ковачка и налбатска терминологија: „Die Fachterminologie der makedonischen Schmiede und Hufschmiede“. Според Каранфиловски (2009: 23), трудот на Бах претставува исто така мошне солидна и ретка дијалектолошка студија за професионалната терминологија на дел од македонските занаетчии. Тој обработува над 900 лексеми и собраниот материјал од целата територија на Република Македонија го илустрира и со 44 дијалектолошки карти. За развојот на германската македонистика види и кај Глигоровски (2013: 317–394).

⁵ Писмата се чуваат во Фондот „Божидар Видоески“ на Архивот на МАНУ под ознаките: БВ к6 АЕ Р0355 и БВ к6 АЕ Р0529.

Две значајни имиња за македонската дијалектологија, но и за македонистичката наука за јазикот, воопшто, кои останале неспоменати во досегашните енциклопедиски статии и монографски описи за странската македонистика, се холандските лингвисти Петер Хендрикс и Бернардус (Бен) М. Хрун. Во текот на 70-те години на XX век, Хендрикс ја подготвува својата дисертација за вевчанско-радошкиот дијалект, а резултатите од истражувањето ги објавува на англиски јазик во книгата *The Radožda-Vevčani Dialect of Macedonian: Structure, Text, Lexicon*. Во предговорот на оваа монографија, тој посебно му се заблагодарува на проф. Видоески:

I should like to thank Prof. B. Vidoeski of the University of Skopje for first drawing my attention to the Radožda-Vevčani dialect. (Hendriks 1976, III)

За интересот за македонскиот јазик, повеќе дознаваме од писмата на Хрун испратени до Видоески. Во едно од нив, адресирано на 12.2.1974 г., тој упатува молба за добивање учебен материјал по македонски јазик за студентите на Универзитетот во Утрехт, а понатаму во нивната кореспонденција се јавува со предлог да ја продолжи работата на Видоески околу поречкиот говор.⁶ На крајот, својата дисертација за диховскиот говор, Хрун ја подготвува по сугестија на професорот Видоески, за што дознаваме и од предговорот на неговата книга *A Structural Description of the Macedonian Dialect of Dihovo*:

It was Professor B. Vidoeski of the University of Skopje who suggested that I should undertake this study of the dialect of Dihovo. He encouraged me in my task, and every time I went to Macedonia he helped me to obtain permission to do the necessary fieldwork. (Groen 1977, V)

По објавувањето на монографијата за диховскиот говор, Хрун објавува уште неколку македонистички трудови, главно на планот на фонологијата (Groen 1978; 1979; 1981–1982). Меѓу нив е и прилогот „Phonology of the Macedonian dialect of Bukovo (Bitolsko)“, објавен во јубилејниот број на списанието *Македонски јазик* од 1981/1982 година, посветен на Блаже Конески, а под редакција на Видоески.

Уште една странска средина која, меѓу другото, се занимавала и со македонистичка проблематика во втората половина на XX век, лоцираме во славистичките центри во Шведска. Тука, пред сè, ќе ги споменеме професорите Свен Густавсон од Стокхолм и Гунар Јакобсон од Гетеборг. Особено е значаен контактот на Видоески со проф. Гунар Јакобсон, од чија кореспонденција дознаваме дека била планирана

⁶ Архив на МАНУ: БВ к6 АЕ Р0424; БВ к6 АЕ Р0425.

изработка на двојазичен речник (шведско-македонски и македонско-шведски). Во писмото,⁷ адресирано на 8.1.1974 г., Јакобсон го известува Видоески дека добиле негативен одговор во однос на финансиите за речникот, поради што овој проект останал нереализиран. Во натамошната преписка (од 1974/75 година),⁸ Видоески добива покани да гостува во Гетеборг и да одржи предавања за македонскиот јазик. Значајно е да се истакне дека во периодот 1963–1980 г., Јакобсон е главен уредник на списанието *Scando-Slavica*, каде што се објавени низа статии со јужнословенска, вклучително и со македонистичка проблематика.

Во Шведска е изработена и една докторска дисертација која се занимава со проблеми од македонската граматика. Се работи за дисертацијата на Бригита Енглунд, која се однесува на прашалните реченици во бугарскиот и во македонскиот јазик. Македонистичката парадигма во овој труд, го задолжува професорот Видоески за консултации и сугестии при работата, што го откриваме од писмото⁹ на шведската славистка до него. Дисертацијата е објавена во 1977 година во Стокхолм на англиски јазик, под наслов *Yes/No Questions in Bulgarian and Macedonian: Form* (Englund 1977), како 12 книга од серијата *Stockholm Slavic Studies*.

***

Видоески мошне јасно и прецизно ги дефинирал теоретските и методолшките основи во низа студии за македонската лингвистичка проблематика, како од македонски лингвисти, така и од странските македонисти. Уште многу, во трудов неспоменати, барања за менторство, совети и сугестии во врска со изработката на своите трудови, стигнувале на негова адреса од голем број слависти и славистички центри од светот. Се надеваме дека овој текст ќе придонесе да се извлечат од заборава некои имиња и факти што сочинуваат дел од поновата историја на македонскиот јазик, а истовремено и ќе ја потенцира улогата на академик Божидар Видоески за развојот на македонистичката наука во светски рамки, која, заедно со неговиот грандиозен лингвистички опус, претставува траен споменик на културната историја на македонскиот народ.

⁷ Архив на МАНУ: БВ к6 АЕ Р0485.

⁸ Архив на МАНУ: БВ к6 АЕ Р0487; БВ к6 АЕ Р0328.

⁹ Архив на МАНУ: БВ к6 АЕ Р0403.

Библиографија

- Видоески, Б. 1950. *Поречкиот говор*. Дипломски работи, кн. 1. Скопје: Катедра за јужнословенски јазици при Филозофскиот факултет.
- Видоески, Б. 1953. *Прилог кон библиографијата на македонскиот јазик* (посебни изданија, книга 1). Скопје: Институт за македонски јазик.
- Видоески, Б. 2013. *Прилози за развојот на македонистичката лингвистика*, приредил Димитар Пандев. Скопје: ИЦАЛ – МАНУ.
- Глигоровски, И. 2013. *Величината на сџранскиот славистици – македонистици*. Скопје.
- Доровски, И., Црвенковска, Е. 2008. *Лексикон на сџрански македонистици*. Скопје: УКИМ.
- Иванова, О. 2005. „Божидар Видоески, креатор и афирматор на ономастичките проучувања во Македонија“. *Ареална лингвистика – теорији и методи: материјали од научната конференција по повод петгодишнината од смртта на Божидар Видоески*, 359–373. Скопје: ИЦАЛ – МАНУ.
- Јачева-Улчар, Е. 2020. „Придонесот на руските лингвисти за македонскиот јазик“. *Зборник на трудови од I Меѓународна конференција „Руски јазик литература и култура: минато, сегашност, иднина“* (одржана на 27–29 септември 2017 г. во Скопје), 47–60. Скопје: Руски центар при УКИМ.
- Каранфиловски, М. 2009. „Македонскиот јазик и германската македонистика“. *Прилози*, Скопје: Одделение за лингвистика и литературна наука, МАНУ, XXXIII–XXXIV, 1–2, 2008–2009, 291–296.
- Крамер, К. 2019. „Спомени“. *Зборник на трудови од меѓународната научна манифестација „Македонистички денови во МАНУ“*, 31–32. Скопје: ИЦАЛ – МАНУ.
- Лаброска, В. 2019. „Академик Божидар Видоески, втемелувач и двигател на македонската дијалектологија“. *Зборник на трудови од меѓународната научна манифестација „Македонистички денови во МАНУ“*, 57–61. Скопје: ИЦАЛ – МАНУ.
- Митков, М. 2005. „Синонимски гнезда во Географската терминологија на Божидар Видоески“. *Ареална лингвистика – теорији и методи: материјали од научната конференција по повод петгодишнината од смртта на Божидар Видоески*, 375–378. Скопје: ИЦАЛ – МАНУ.
- Пандев, Д. 2010. „Развој на странската македонистика (по повод 90-годишнината од раѓањето на академик Божидар Видоески)“. *Предавања на XLIII лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура* (Охрид, 28.6. – 13.7. и во Скопје од 14–16.7.2010), 33–39. Скопје: УКИМ.
- Пандев, Д. 2013. „Слово за професорот Божидар Видоески“. *Прилози за развојот на македонистичката лингвистика*, Божидар Видоески, приредил Димитар Пандев, 7–10. Скопје: ИЦАЛ – МАНУ.

- Пеев, К. 1998. „Говор на комеморативната седница, одржана на 20 мај 1998 во МАНУ“. *Споменица посветена на Божидар Видоески, редовен член на Македонската академија на науките и уметностите*, 27–30. Скопје: МАНУ.
- Петровиќ, Д. 2005. „Божидар Видоески и истражување српско-македонских дијалекатских контакта“. *Ареална лингвистика – теорији и методи: материјали од научната конференција по повод петгодишнината од смртта на Божидар Видоески*, 35–50. Скопје: ИЦАЛ – МАНУ.
- Реметиќ, С. 1999. „Божидар Видоески (8. новембар 1920 – 16. мај 1998)“. *Јужнословенски филолоз*, Београд, 1999, LV, 171–175.
- Реметиќ, С. 2019. „Академик Божидар Видоески – неприкосновени људски и научни ауторитет у свету славистике“. *Зборник на трудови од меѓународната научна манифестација „Македонистички денови во МАНУ“*, 33–41. Скопје: ИЦАЛ – МАНУ.
- Стојчевска-Антиќ, В. 2014. *Македонистиката во ситранската славистика*. Кочани: Европа 92.
- Тополињска, З., Марковиќ, М. 2019. „Божидар Видоески и науката за македонскиот јазик“. *Зборник на трудови од меѓународната научна манифестација „Македонистички денови во МАНУ“*, 21–30. Скопје: ИЦАЛ – МАНУ.
- Тополињска, З. 2021. „Божидар Видоески – научник со харизма“. *XLVII меѓународна научна конференција на ЛШ лејна школа на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура* (Охрид, 4.9. – 5.9.2020 година), 13–18. Скопје: УКИМ.
- Englund, B. 1977. *Yes/No Questions in Bulgarian and Macedonian: Form* (Stockholm Slavic Studies 12). Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Friedman, V. A. 1998. „Horace G. Lunt and the Beginning of Macedonian Studies in the United States“, *Прилози*, Скопје: Одделение за лингвистика и литературна наука, МАНУ, XXIII, 1–2, 115–119.
- Groen, B. M. 1977. *A Structural Description of the Macedonian Dialect of Dihovo*. Lisse: The Peter de Ridder Press.
- Groen, B. M. 1978. „Фонологическите проблеми на македонските дијалекти“. *Меѓународни славистички конгрес*. Zagreb 3–9.09.1978. Ljubljana. Knjiga referata. Sažeci: 1. A–K, uredili: Ivo Frangeš, Vladimir Anić, Petar Šimunović, 288. Zagreb: Međunarodni slavistički centar SR Hrvatske.
- Groen, B. M. 1979. „Phonological Problems of the Macedonian Dialects“. *Dutch Contributions to the Eighth International Congress of Slavists* [Zagreb, Ljubljana, September 3–9, 1978], 233–239. Amsterdam: John Benjamins.
- Groen, B. M. 1981–1982. „Phonology of the Macedonian dialect of Bukovo (Bitolsko)“. *Македонски јазик*, 32–33, 159–170.

- Hendriks, P. 1976. *The Radožda-Vevčani Dialect of Macedonian: Structure, Text, Lexicon*. Lisse: The Peter de Ridder Press.
- Reiter, N. 1964. *Der Dialekt von Titov-Veles*. Berlin/Wiesbaden.
- Žigo, P. 2019. „Prinos akademika Božidara Vidoeského do výskumu slovanskej substantívnej deklinácie v rámci Slovanského jazykového atlasu“. *Зборник на трудови од меѓународната научна манифестација „Македонистички денови во МАНУ“*, 43–56. Скопје: ИЦАЈ – МАНУ.

Davor Jankuloski

THE ROLE OF ACADEMICIAN BOŽIDAR VIDOESKI
ON THE SCIENTIFIC INTEREST OF FOREIGN RESEARCHERS
OF MACEDONIAN STUDIES

S u m m a r y

The merits of Acad. Božidar Vidoeski (1920–1998) for Macedonian linguistics are much higher than the most often heard qualification – founder of Macedonian dialectology and dialectological researches in Macedonia. Vidoeski is also the founder of Macedonian onomastic researches, creator and affirmer of the Cyril and Methodius University's International Seminar on Macedonian Language, Literature and Culture, as well as an active establisher of many international contacts, etc. His merits for the development and affirmation of Macedonian studies in foreign countries are inevitable, as evidenced by his rich correspondence preserved in the Archive of MASA. In that context, the article deals with the role of Božidar Vidoeski in the interest of foreign scholars in Macedonian language and Macedonian studies in general.

Keywords: history of the Macedonian language, Macedonian studies, Slavic studies, Božidar Vidoeski.